ч. 274 (13.222). Львів, субота 10. грудня 1932. Pocztowa opłata zapłacono ryczałtem. Рік LIII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло", Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 4·00 зол.
Чвертьрічно 12·00 „
Піврічно 24·00 „
Річно 48·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар, Франції, Гелвеції, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 сот.

Балканський казан кипить по давньому...

(Тайний договір у Римі. — Дві федерації. — Буковина і Закарпаття. — Суперництво Парижа і Риму. — В кого більші шанси. — Друга Ахіллева пята).

I.

У політичних кузнях Европи працюють молоти безупину. Там кують нові пляни, то знов переформовують старі, — дещо з того явно, дещо довірочно при щільно завішених вікнах і замкнених дверях.

Чи вийде зпід тих молотів меч чи плуг, війна чи на якийсь час охолодження розгорячкованих умів і сяка-така гармонійна праця над відбудуванням зруйнованого господарства?...

Колиб усе було явне, можнаб скоріше на це питання відповісти. Одначе явність у політичних справах не обовязує навіть тих, що поставили її на чолі чеснот пролетарського уряду. Залишилась надалі тайна дипльоматія, що береже всіх щілин політичної кузні. Тут і там буває вдасться комусь глипнути в щілинку і тоді йде алярм по світі: сяке і таке — мовляв — там твориться, бережіться, готуйтеся.

Одним із таких, що заглядають таємно в політичні кузні й алярмують світ тривожними вістками, показався англійський публіцист В. Стід (Steed). Його стаття „Світ на вістрю бритви" у „Sunday Times", про тайну нараду в Римі підчас конгресу „Volt-u" і про політичний союз, який заключили на цій нараді **Німеччина, Мадярщина й Італія**, удостоїлась нетільки передовиці в „Temps-i", але перемандрували в цілости або в витягах сторінки майже всеї французької, польської та іншої преси. Німецька преса також посвятила цій „творчій візії" Стіда (як висказалась одна ґазета) поважну скількість іронічних зввважень, очевидно трактуючи ревеляції Стіда як стовідсоткову фантазію.

Терен, на який ніби-то пішли наступом три фашистівські побратими (Мусоліні, Ґембеш і Ґерінг з Розенберґом) — це Балкан. Там малаб повстати Велика Угорщина, яку називають **Дунайською Федерацією**, в дуже широко закреслених кордонах. І так малаб у її склад увійти: сьогоднішня домена Ґембеша, а дальше: **Буковина**, Семигород, Хорватія, Дальматія, Босня, Герцоговина і рештки Словенії, — себто згадана федерація малаб повстати коштом Югославії і Румунії (яка ще й Бесарабію повиннаб віддати Рад. Союзові). Дунайська Федерація малаб далі створити митну унію з Італією, Німеччиною і Австрією (мовляв — і чехи мусілиб до неї пристати) і разом усі користувались би привілеями в Трієсті та Фюме.

Та на цьому ще не кінчаться пляни трійсоюзу дотично перебудови східної части „Міттельєвропи" — каже Стід. Дальшим етапом перебудови малаб бути **„Балканська Федерація"**, до якої хоч-не-хоч малиб належати: обкроєна Югославія (передвоєнна Сербія) і також Румунія, Болгарія, Греція і Альбанія. Тут політичний провід обнялаб Італія.

Як бачимо — на цьому новому трійсоюзі найкраще вийшлаб Угорщина й Італія. Користи Німеччини чомусь у ревеляціях англ. журналіста дуже невиразні. Вони малиб зрезиґнувати з „Аншлюсу", з поширення своїх господарських впливів на південь від Альп і на схід від Карпат (?!) і заявити своє незаінтересування в політично-господарській проблемі Середземного Моря. Навіть династичних прав Гогенцолернів не схілиб вони реставрувати... Про те, що вони мали б — Стід не говорить. Легко догадатись, що зате дістали би німці ніби вільну руку й евентуальну поміч для їхніх не-балканських плянів...

Для нас ревеляції Стіда тим цікаві, що в них **згадується про Буковину**, яка ніби то повинна стати в майбутньому одною з провінцій Великої Угорщини, хоч нема там ні трохи мадярів, **а замовчується українське Закарпаття**, на яке мадяри весь час рефлектують, дивлячись на нього як на свою „історичну землю" з певним відсотком конаціоналів. Це вказувалоб подекуди на правдоподібність здогаду одної німецької ґазети, що стаття англійського публіциста є камфоровою інєкцією для вмираючої Малої Антанти, що її інспірував приятель Стіда мін. Бенеш. А для цього не треба було краяти чехо-словацької републики, а тільки **перспективами поділу настрашити Югославію і Румунію**, де для Малої Антанти все більше симпатії холонуть.

II.

Якщо справді ревеляції Стіда є тільки плодом його буйної фантазії, то одно треба признати, що тема підібрана зручно. Балкан сьогодні мало ріжниться від того, яким був перед війною. Він залишився кітлом, у якому кипить і вариться з тою ріжницею, що тепер замісць Австрії противником італійської експанзії на Балкан стала Франція при помочі Югославії і Малої Антанти. Коли недавно розійшлись вісти, що під проводом італійського „ґенеральштабера" Osbiglio, відбудуть спільну конференцію відпоручники ген. штабів Угорщини, Альбанії і Болгарії в Будапешті, зараз за кілька днів сиґналізовано сходини представників ген. штабу Югославії, Чехо-Словаччини і Румунії в Білгороді з французьким ґенералом в ролі провідника... **Дві великодержави, дві сестри латинські суперничать на Балкані за впливи**, при чому шанси Франції за останній час помітно зменшились. Причинами цього є місцеві господарські і політичні відносини, а також те, що французький уряд не може тепер наслідком грошевих труднощів здобутись на підтримку своїх замисців дзвінкою монетою. Італія не тільки має на Балкані віддану собі Альбанію, яку утримує власними засобами і фашистівську тепер Угорщину, але її плянам ще й сприяє цілий ряд моментів, а саме: загальна господарська руїна в усіх балканських державах, комунізм у Болгарії, що просто на очах зростає, македонська активність, хорватсько-сербський конфлікт у Югославії, протипольські і протифранцузькі настрої в Румунії у звязку з радянським пактом неаґресії разом з виразними обявами фінансового банкротства.

Тепер уже зовсім очевидне, що Франція не встоїться зі своїм пляном (накресленим теж у концепції Тардіє), в якому вона розділяє і відсепаровує взаімні господарські інтереси Балкану і Німеччини та Італії. Делеґат Югославії на останній конференції Міжнародньої Торговельної Палати (комісії для справ осередньої Европи) заявив тим разом, що **для наддунайських держав необхідний італійський і німецький ринок**. Усякі концепції, що не узглядннюють того, заздалегідь засуджені на невдачу...

Започатковане французько-італійське зближення (відома декларація Еріо в Тулюзі і місія сенатора Беренґера в Римі) може принести теж відпруження ситуації на Балкані. Але тільки тоді, коли весь комплекс питань французько-італійської ворожнечі буде полагоджений у користь Італії. Молодий, аґресивний і темпераментний фашизм ледви чи поступиться в чомунебудь. З другої сторони і Франція не захоче понести надто великі жертви. Маючи це на увазі треба Балкан уважати **другою ахіллевою пятою політичної стабілізації повоєнної Европи**. Першою є — як відомо — польський коридор, Данціґ і Ґдиня.

В. Север.

По львівських подіях.

Не буде наглого суду над убивниками Ґродковського?

„Експрес Вечорни" повідомляє, що досі не устійнено безпосередніх убивників студ. Ґродковського. Всіх учасників убивства було 5, а в руках поліції є тільки 4. По інформації „Експресу Веч." справжній вбивник Ґродковського і досі не зловлений. Удар ножем мав звобсервувати постерунковий поліції. З уваги на те „Експрес Веч." думає, що **наглого суду над убивниками Ґродковського не буде.**

Після нападу в Городку.

НАГЛИЙ СУД У ПОНЕДІЛОК.

Зачувати, що наглий суд над учасниками нападу на почтовий будинок у Городку зачнеться у найближчий понеділок.

За океаном.

Українські посли в Канаді.

Українці в Канаді мають, як відомо, одного свого посла у федеральнім парляменті в Отаві, а саме п. Михайла Лучковича, що був перед кількома роками гостем у нас в Галичині, і чотирьох послів у соймах провінціональних. У провінціональному соймі в Альберті заступниками українців є посол Петро Міськів (учитель) і посол Ізидор Горецький (директор середньої школи). У провінціональному соймі в Манітобі є посли українці: п. Микола Бачинський (учитель) і п. Григорчук (купець).

Злука українських будівельних і позичкових товариств у Філядельфії.

Українці міста Філядельфії завсіди дбали не тільки про працю на народньому полі, але і про фінансову розбудову. Так повстали тут „Перше Українське Будівельне Товариство" і Позичкове Товариство „Дністер". З тих товариств сотки українських родин дістали позички (морґеджі) на закупно домів, а шеровці згаданих інституцій тішаться вже десятки літ їх розвитком.

За час свого істнування переходили згадані товариства ріжні події. В 1923—1926 роках вартість домів підносилася шаленим скоком вгору і буд. поз. товариства давали морґеджі досить високі, пристосовуючись до вартости домів, яка тоді істнувала. Від кінця 1927 р. вартість тих домів почала спадати карколомно вдолину і цей стан тревае і досі. Це явище сьогодні звичайне в цілій Америці. А викликали його економічна кріза, безробіття і банкові крахи. У звязку з тим сотки буд. товариств поліквідовано, а багато з них находиться на шляху до ліквідації. Багато власників домів, що купили їх перед 1926 роком, відреклися своїх домів, не могучи оплачувати високих рат на пібрані морґеджі. Будівельні товариства опинилися в скрутному положенні. Аби рятувати своє майно, перебирали на себе покидані доми, старались виарендувати їх і тим оплачувати проценти від морґеджів та данину місту. Інші доми перепродувано за знижену ціну і тут буд. товариства потерпіли матеріяльно та втратили майже цілий свій зиск, хоч не втратили закладового капіталу.

Третя пошесть, яка може найбільше підкопала будівельні товариства, це слабші духом шеровці, що кинулись на будівельні товариства і давай витягати свої вкладки, бо, мовляв, товариство банкротує. Це ще більше підкосило діяльність згаданих товариств.

Аби не допустити до розвалу тих хосенних товариств, директори їх рішили перевести їх злуку. Скликано всіх шеровців Т-ва „Дністер" і по переведенні голосування майже всі заявились за злукою з „Першим Українським Будівельним Товариством". Небавком ота злука буде введена в життя.

Злука „Першого Українського Буд. Товариства" і Буд. Т-ва „Дністер" буде представляти собою сильну орґнізацію з капіталом у сумі 230.000 дол.

Протикомуністичне віче у Клівленді.

Заходом Злучених Українських Організацій у Клівленді і Огайо, відбулось загальне протикомуністичне віче. Присутніх на вічу було понад 500 українських громадян і коло 150 комуністів, котрі прийшли з наміром запротестувати і в авантюрний спосіб віче розбити. На вічу промовляв д-р Валц, що саме повернув з відвідин СРСР. Говорив цілу годину на тему „Економічна та моральна ситуація в СРСР. під комуністичною владою“. Відтак Володимир Войціцький, голова Злучених Українських Організацій у Клівленді і О., закликав українське громадянство, щоби запротестувати проти клівлендських комуністів, котрі на своїм домі помістили напис Ukrainian Labonr Temple, а це в дійсности комуністичний центр, у котрого склад входять ріжнонародні комуністи. Та група комуністів уважає і признає авторитет червоного царя-Сталіна; обезчещує при кожній нагоді український нац. гимн (що показала 30. жовтня, покинувши салю підчас співання „Ще не вмерла“) і тому не має права і не може мати ніяких претенсій до українського імени. Після короткої промови громадянин Войціцький перечитав протестаційну резолюцію.

Новий український адвокат у Клівленді.

Українська кольонія у Злучених Державах збогатилась новою фаховою, з високою освітою, культурною силою. Це молодий адвокат Іван Тарнавський. Українська кольонія у Клівленді, що числить около 20.000 душ, має тепер чотирьох своїх адвокатів.

УКРАЇНСЬКІ БАТЬКИ Й МАТЕРІ! Переведіть шкільні плебісцити з домаганням української мови навчання за всі діти, які на 1. вересня 1933 р. будуть в шкільному віці (7—14 літ життя) без огляду на те, чи вони ходять до школи чи ні, чи взагалі ще не ходили до школи!

Дефіцит 1.644 міл. долярів.

З Вашингтону повідомляють: Зложений конгресові Злучених Держав П. А. бюджет держави на 1932/33 р. передбачує дефіцит у сумі 1.644 міліонів долярів.

—o—

Число безробітних зростає.

По останнім даним число безробітних, зареєстрованих на терені цілої Польщі, постійно зростає. В дні 3. ц. м. було в Польщі 177.450 зареєстрованих безробітних. В порівнанні зі станом з попереднього тижня виказує це зріст на 10.089.

Крізь призму автореклям..

Що є найважніше у становищі „Нового Часу“ до городецької події?

(Голос з кругів читачів).

Від одного з наших поважних громадян, який — як державний урядовець — не хоче у такій дискусії виявляти свого назвиська, отримуємо досить цікаві уваги на тему останнього виступу п. Д. Паліїва проти „Діла“

Ред.

Я є віддавна постійним читачем „Діла“ і „Нового Часу“ і мене довго вже цікавить питання, які ідеольоґічні ріжниці цих двох наших національних щоденників. І давно вже я прийшов до переконання, що не в ідеольоґії тих ґазет ріжниця, а в способі писання та в меті статтей. Коли я особливо пильно слідкував за полемікою між „Ділом“ і „Новим Часом“, то завсіди вражало мене те, що „Діло“ підходить до теми з погляду **національно-громадянської доцільности**, а „Новий Час“ з погляду **реклями.** Здається мені теж, що найважнішою причиною „непопулярности“ „Діла“ напр. серед кругів молоді, є факт, що „Діло“ **не женеться за популярністю,** а „Новий Час“ завсіди йде по лінії — **демаґоґії.**

Той свій погляд я перевірив знову на останній полеміці „Діла“ й „Нового Часу“ з приводу нападу на почту в Городку Ягайлонськім. „Новий Час“ не зайняв взагалі **ніякого** становища до **мерітум** справи. Він мовчав, чекаючи, чи й „Діло“ буде мовчати. Коли „Діло“ забрало голос **по суті** — треба було **щось** написати й „Новому Часові“. Хвалити не можна (і я певний, що всі панове з „Нового Часу“ з ред. Паліївом на чолі рішуче того нападу не похвалюють), а ганити річ непопулярна тому, бо можна наразитися на закид „угодовщини“. Тому найлекший вихід — ніякого становища не займати, а зате — копнути „Діло“ покликавшися на... „Слово Польске“.

В той спосіб „Новий Час“ і спеціяльно ред. Паліїв може зберегти „невинність“, а ґазеті придбати „капітал“. Бо серед кругів молоді така стаття може викликати враження, що „Новий Час“ боронить української революційности, а „Діло“ це „угодовий“ орґан. Отже можна використати ті ідейні молоді одиниці для акції поширювання „Нового Часу“ та — поборювання „Діла“. Очевидна річ, що **по суті** ніякої „революційности“ в „Новім Часі“ ані в його редактора нема...

Гадаю, що це є головна ціль і правдивий зміст останньої атаки „Нового Часу“ на „Діло“ за Городок і мене дивує, що власне цього моменту у своїй репліці не зазначило. Тому я вважаю своїм обовязком подати Ш. Редакції під увагу мої скромні спостереження громадянина, який гадає, що є обективний у цьому спорі, але який є глибоко обурений таким трактуванням найважніших наших справ, як це робить ред. Паліїв.

Читач.

Бійки в німецькім парляменті.

Атаки на Гінденбурґа.

На останньому засіданні німецького парляменту прийшло до скандалічних галабурд поміж гітлерівцями і комуністами. Спершу ніщо не ворожило авантюри. Засідання розпочалося спокійно; соц.-дем. Лебе заявив, що приймає вибір на 3-го заступника голови райхстаґу, а на внесок комуністів райхстаґ вшанував робітничі жертви страшної катастрофи в копальні у Премніц повстанням з місць.

Щойно підчас дебати над внеском нац.-соц. над визначенням заступника Гінденбурґа на випадок його смерти або уступлення, роздалися на салі оклики й почалися суперечки, які врешті довели до отвертої бійки.

Провокуючою стороною виступили комуністи. Вони накинулися на Гінденбурґа, лаючи його як „представника найбільш безсоромного визиску, який переводить на працюючім народі“. Голова кликав комуністичного промовця Шнелера кількакратно до порядку, але комуністи замісць втихомиритися уладили бурливу демонстрацію проти Гінденбурґа, а їхні прихильники на ґалерії почали й собі кричати „геть з Гінденбурґом“. Наслідком того на ґалерії почалася бійка між публикою. Засідання райхстаґу перервали, але тоді вивязались бійки у кулюарах. Гітлерівці й комуністи обкидували себе взаємно пультами, кріслами, сплювачками, ба навіть телефонічними апаратами, які зривали зі стін. Вибили чимало зеркал, стовкли великий хрустальний жирандоль, якого відломки зранили багатьох послів. На ґалерії завів лад штурмовий відділ гітлерівців, викидаючи всіх демонстрантів комуністів. Показалося, що спровокував бійку між публикою комуністичний посол мекленбурського сойму; його арештували. В кулюарах і на салі побідили теж гітлерівці, перед якими комуністичні посли повтікали до своєї домівки.

Після такої „боєвої“ перерви відкрито назад наради райхстаґу. Голова заявив, що при першій спробі нових авантюр скаже опорожнити всі трибуни. Повернули до внеску в справі заступництва президента републики. Прийняли в другім читанню внесок нац.-соц., щоби його заступником був президент трибуналу німецької републики; за цим внеском голосували всі, крім комуністів і народовців Гуґенберґа.

ФЕЙЛЕТОН „ДІЛА“ З ДНЯ 10. ГРУДНЯ 1932.

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ

Бєрнстєрне Бєрнсон.

(*. 8. XII. 1832. † 26. IV. 1910.)

Чи було хоч двох великих европейських письменників від нашого літературного відродження до версайського договору, що пригадали би наше існування світові? Одним був Бєрнсон. Коли він відкрив Україну, зачудований, що вона не має навіть стільки свободи, що маленька Норвеґія, не знав про неї більш, як ми про нього. І Норвеґія досі за мала, щоби могла надати реальну силу словам свого найбільшого національного письменника. Покищо хіба наші земляки-заточенці користають інколи із ідеї великого її вченого Нансена — із т. зв. „нансенівських пашпортів.

Якби Норвеґія була великою державою напевне найшлись би в нас письменники знавці норвеської мови, що поїхали би до Осльо на святочні роковини Бєрнсона і перекладчики його творів.

Найбільшому суперникові Бєрнсона Ібсенові і найбільшому суперникові Ібсена Гамсунові неодин із нас завдячує багато. Та мало хто знає, як багато міг би завдячувати наш загал Бєрнсонові. Норвеґія не даремне вибрала його своїм духовим провідником і співає його гимн як національний; ніодин із новітніх скандинавських письменників не зробив стільки, що Бєрнсон для поширення нових поступових ідей серед рідного загалу. Він має у собі щось зі скальда: само його імення та прізвище двічі повторяє слово „медвідь“.

Прилюдний виступ Бєрнсона в обороні прав України на свободу це один із найприродніших його виступів як письменника і діяча. Бєрнсон усе життя виступав в обороні нових ідей, майже самозрозумілих, а всеж які необхідно було обороняти проголошувати, поширювати, розяснювати і за них боротись. Від батька-пастора унаслідив він хист проповідника; журналістика зміцнила в ньому нахил полеміста-боєвика; праця на становищі директора театру розвинула вроджені акторські дані, такі необхідні для народнього трибуна, що захоплюється власним словом, жестом і ролею пробудника авдиторії.

Бєрнсон як письменник дав дуже слабі, майже наївні, напів публіцистичні твори і такі, що можуть рівнятись із кращими пєсами Ібсена. Він дуже нагадує Франка, що теж сплачував данину щоденного робітника пера і кидав неодну книжку не тоді, коли її передумав і викінчив, а тоді, коли кликала її якась небудь випадкова, настирлива суспільна потреба. Бєрнсон так само як Франко почав від простолюдних сюжетів у традиційному стилі, народніх сентиментальних мельодій і передавав на папері голосно впливи щораз новіших ідей у напрямі лібералізму та радикалізму, яким мала служити їхня письменська праця.

Жаль, що так мало переклали у нас Бєрнсонових книжок (точніше: нічого). Його поезії, оповідання, повісті та пєси могли мати більший успіх, ніж надто глибокий, холодний і фільософічний Ібсен. Якби ми мали бодай такі пєси як його молодечі „Марія Стуарт“ і „Новоженці“! Там, де він не виходить із світа саґ, („Сюнневе Сольбакен“) він не вищий від наших співців вихованих на народній поезії, але кожний новий його твір на суспільні теми відкриває нову силу його почувань і гостроту обсервації.

Бєрнсон учив ціле життя загал; учив правд не дуже високих — їх можна було найти в останніх статтях передових европейських журналів, що писали про Мілля, Спенцера, Тена; автім він сам невпинно розвивався. Це був незамінний приятель людей, вічно заслуханий у щоденні їх зворушення, клопоти і серця, в які вкладав ідеали гуманности, добра, справедливости.

Його пєси „Король“, „Леопарда“, „Банкроцтво“, „Рукавичка“ тим ріжні від Ібсенівських, що не лишають ніякого сумніву щодо становища супроти суспільних прав; Бєрнсон бореться зі заскорузлістю з відкритими грудьми, каже проти чого йде і чого хоче. Ібсен морщить чоло і насуває хмару над нашу голову — „розсівайте її самі“.

Ібсен — зневірений скептик, різьбар життєвих питайників і потайників; Гамсун — зайдиголова, мрійник і обходисвіт; Бєрнсон — звеличник усієї природної та народньої краси Норвеґії. Його талант менший від тамтих двох, менше універсальний, менше індивідуальний, часто позаду Йонаса Лі і Кілянда, зате з усіма рисами національного представника. Тільки в нього можна найти широкий сміх, сильну стихійну віру, тепле захоплення, чисто норвеський селянський гумор.

Його „Волосся Абсальона“, деякі розділи з „Божим шляхом“ і „Нові подуви“ деякі частини пєси „Вище наших сил“ належить до першорядних зразків літератури“ à these, як її називають і свідомо плекають численні французькі моралісти в роді Поля Бурже.

Наші побутові та суспільницькі реалісти могли були навчитись від Бєрнсона як можна із актуальними темами даного суспільного менту та готовими сюжетами із фолькльору звязувати свої особисті переживання. Це значить йти за ідеєю в творі, щоби вона хвилювала автора, приневолювала змагатись із нею як нелегкою проблемою; до цього треба підготування інколи в дослівному значінні: умового зусилля. Від тих проблєм і того зусилля родився наскрізь молодечий пал, звязаний із справжньою, безпосередньою поезією.

*

Бєрнсон у найсильнішій формі своїм життям і творами висловив потребу селянського народу відмежованого від Европи йти за її культурою. Тільки ця потреба розяснює факт, що Норвеґія має справді европейських письменників перекладених на великі культурні мови; Ібсена, Бєрнсона, Лі, Кілянда, Єґера, Ґарборґа, Гамсуна, Боєра, Сіґріду Ундсет. Олафа Дууна. Рівень загальної культури: на 2,800.000 мешканців 65.000 передплатників на збірні твори Бєрнсона. Будь ласка, переводіть паралелі з нашою

—o—

Зачинена освіта перед українськими дівчатами.

Ліквідація учительських семинарій.

У звязку зі статтями дир. В. Кузьмовича про шкільну реформу та її наслідки годиться пригадати українському громадянству дуже пекучу справу, що про неї люди майже забули серед наших сірих днів. Цією справою є *повна ліквідація державних учительських семинарій з українською викладовою мовою* у Львові та в Перемишлі, яка вже почалася з біжучим шкільним роком і буде послідовно доведена до кінця. Ці школи істнували від розпаду Австрії, мали свої школи вправ (львівська дівоча істнувала до червня 1932 року), а при львівській семинарії істнувала також хлопяча школа вправ до 1925 р. та хлопячі відділи учительської семинарії до 1929 р. З тих семинарій вийшло значне число кандидаток і кандидатів (з львівської до $1^1/_2$ тисячки); зпоміж останніх виконує учительську службу більше як дві третини. З переведенням шкільної реформи згаснуть раз на все оба ці вогнища науки. Якщо не будуть засновані державні жіночі гімназії з українською викладовою мовою на місце зліквідованих семинарій (вигляди на це дуже малі), то станемо перед фактом дійсного вилому у нашому середньому шкільництві, а наша жіноча молодь у віці від 12 літ опиниться у великій частині без змоги дальше вчитися. Приватні школи не надолужать цієї втрати тому, що більшість молоді не всилі платити високих місячних оплат за науку та й істнування приватних шкіл стає після введення шкільної реформи доволі проблематичним. Батьки й інші компетентні чинники повинні зайнятися справою і не дати пропасти їй.

Observator.



Новий великий політичний процес.

Тернопіль, у грудні 1932.

Дня 27. лютого 1932 органи політичної поліції в Тернополі придержали на тернопільському залізничому двірці 23 літнього студента прав львівського університету Василя Турковського, родом з Вікна, пов. Скалат. При ревізії знайдено у нього кілька револьверів і більшу скількість набоїв. В часі ревізії в Академічному Домі у Львові, в комнаті, де мешкав Вас. Турковський, знайдено кілька примірників літератури, що її видала УВО зглядно ОУН. Турковського очевидно арештовано, а саме під закидом приналежности до УВО, зглядно до ОУН і приготування терористичних актів в Скалатщині, хоч він того виперся. При арештованому знайдено білет зі Львова до Колодіївки. У звязку з тим арештовано негайно Павла Стадника та братів Мирослава і Володимира Голоядів, всіх трьох молодих хлопців з Теклівки і Теодора Панаса з Лежанівки скалатського повіту, з котрими арештований мав удержувати ближчі зносини. Ще перед тим розкинено в Скалаті і по селах Скалатщини та Грималівщини летючки, друковані на цикльостилі, видавані через ОУН (Організація Укр. Націоналістів) — те саме було в Теребовельщині, котрих вістря звертаються проти Архієпархіяльного Комітету допомоги безробітним під проводом кс. Бучка, проти Укр. Кат. Союзу, а головно проти УНДО. Взивали там сільське українське населення, щоби не давало дарів згаданому комітетові і щоби взагалі ставилися ворожо до праці, яку ведуть УКС і УНДО. З цього приводу були арештування, а опісля навіть і засуд у одному випадку (Довжанка, зглядно Тернопіль). Про те все була свого часу обширніша згадка в „Ділі".

Дня 29. березня ц. р. вечором убили з револьверу у його власній хаті гром. писаря з Теклівки Яна Марищака і під закидом того вбивства арештовано Павла Голояда, літ 26, брата попередньо арештованих Мирослава і Володимира. Дня 31. березня ц. р. виконано замах на Василя Затирку з Вікна. Замаховцем був 21 літній парубок з Вікна Олекса Метельський, котрого пошкодований мимо тяжкого поранення двома кулями розпізнав. Його негайно арештовано і він видав всіх змовників. Були ними 35 літній Яків Пришляк, рільник з Вікна, згаданий Павло Голояд з Теклівки (якого арештовано саме з цього приводу і долучено на Марищака), 21-літній парубок Йосиф Тильчак і 40-літній Гаврило Метельський — оба з Вікна. Проти Олекси Метельського, Якова Пришляка, Павла Голояда, Йосифа Тильчака і Гаврила Метельського відбулася в днях від 25. до 27. квітня ц. р. розправа перед наглим судом в Тернополі за намагане вбивство Василя Затирки, зглядно за співучасть у ньому. Вироком тогож суду з 27. квітня 1932 обвинувачених Олексу Метельського, Якова Пришляка і Павла Голояда засуджено на кару смерти, а справу Тильчака і Гаврила Метельського передано до звичайного суду. Помилували тільки Олексу Метельського на досмертну вязницю, а Якова Пришляка і Павла Голояда страчено на шибениці на тюремному подвірі в Тернополі дня 28. квітня 1932.

Обвинувачений Олекса Метельський виявив на розправі перед наглим судом цілу низку тих хлопців з Грималівщини, що буцім то належали до ОУН і розкидали згадані вище летючки і їх безпроволочно позарештували та позвозили у слідчу вязницю в Тернополі. Про те все була вже також обширна згадка в „Ділі".

Карне слідство, що його провадив слідчий судля д-р Пйотр Янеллі, обняло ширші круги, бо внаслідок донесень слідчої поліції, потягнено до слідства за державну зраду (§ 58. і § 59. австр. карн. зак.) і деяких старших людей як впр. колишнього державного секретаря ЗУНР Олександра Пісецького, що проживає тепер у Грималові, адвоката зі Скалата д-ра Арсена Тригубчака, канд. адв. з Тернополя Василя Бачинського і ще декого з молодших, проти котрих слідство пізніше припинено.

В арештах остали ті, що їх видав на явній головній розправі перед наглим судом Олекса Метельський. Недавно припинено також слідство проти Мирослава і Володимира Голоядів, бувших гімназійних учнів, рідних братів страченого Павла Голояда і їх по близько осьмимісячній вязниці випущено на волю. Попередну просьбу оборонця арештованого Володимира Голояда — посла д-ра Ст. Барана, щоби його випустити за кавцією на волю по причині тяжкої затяжної недуги, суд не уввзглядинв на основі посвідки тюремного лікаря д-ра Шельонга, що мимо недуги арештант може сидіти в тюрмі.

Недавно доручено арештованим акт обвинувачення тернопільської прокуратури з 10. жовтня ц. р. Обвинуваченими є такі: 1) Василь Тур-

ВАШІ ВЛАСНІ ДІТИ ПРОКЛЕНУТЬ ВАС,

якщо прийдуть до свідомости, що Ви мали законну змогу домагатися української школи і цього не зробили. Тому переводіть шкільні плебісцити за українською мовою навчання по всіх українських громадах, де є польська або утраквістична школа!

ФЕЙЛЕТОН „ДІЛА" З ДНЯ 10. ГРУДНЯ 1932.

Д-Р ОСИП ФІЛЯС.

Суспільна опіка
у наших умовинах.

На життя народу складаються вартості, які для добра загалу примушують якнайширші маси народу до співпраці, щоби помножувати їх. Ті вартості є такі цінні, що для виборення їх не жаль витратити якнайбільше зусиль та найтяжчих жертв. Між ними згадаймо: національне освідомлення, культурний розвій та матеріяльний стан посідання народу. Одначе щоби дійти до тих найцінніших вартостей, не можна поминути інших, які всі признають і завсіди признавали, але які дивом відсунені на сірий кінець суспільного життя; їх майже не помножують або роблять це тільки в деякій мірі.

Такою вартістю віддавна, буцім-то признаною, а зовсім занедбаною є здоровля громадянина. Піклування для удержання здоровля залишене кожній одиниці як її особиста приватна справа.

Велика зміна політичних, а головно суспільних та господарських відносин безпосередньо перед війною та після неї принесла зі собою переоцінку погляду на здоровля громадянина.

Сьогоднішні господарські відносини виказують зріст скількости громадян, які починають самостійне життя — не маючи крім сили своїх рук або в школах придбаної освіти — ніякого матеріяльного добра. Громадяни без майна положеного в банках або нерухомостях, без виглядів на спадщину по багатій рідні, без засобів, які стали би у критичній хвилині — дошкою ратунку — йдуть у життя, стають до праці, засновують родини та видають дітей. Це умові та фізичні працьовники.

Наростає їх цілі міліони, бо таку конечність несе нинішній розвій промислу, який примушує до скупчення майна в руках груп людей, союзів чи держави, а до побільшення числа тих громадян, яких одиноким майном є працездатність.

Здоровля таких громадян — це їх найбільше, особисте, матеріяльне добро. Але не тільки особисте, тому, що кожний громадянин є членом свого громадянства-народу і здоровля його це майно народу.

Культурні народи світу звернули вже увагу на вартість здоровля людини не з особистого погляду, але економічного погляду всього загалу.

Перш за все: здорова людина працює з хісном, праця її дає дохід, тим самим і для громади. Хвора людина не працює — на її удержання і лікування викладає кошти рідня або громада. У деяких випадках хвора людина стає небезпекою для окруження, впр. при гострих та затяжних пошесних недугах.

По купецьки обчисляють пересічну вартість праці громадянина як відсотки від капіталу 50—70.000 зол. Економічна вартість людини оцінена пересічно на 50—70.000 зол. Обчислення переводять так: обчисляють скільки виконаною працею заробили всі громадяни даної держави за рік. Зароблену квоту ділять скількістю працьовників і так дістають пересічний річний заробіток одного працьовника. Розуміється, у різних державах випадає різне число заробітку. У Німеччині до війни кожний працьовник заробляв 1.200 марок на рік або 100 марок на місяць.

Приймаючи, що людина живе 70 літ — (на Поліссі доходить до цієї границі, у галицьких сторонах до 55—65 р. ж.) життя її складається з трьох періодів: дитячого та молодечого віку, зрілого і старости. Удержання людини за час 70 літ коштує в наших умовинах яких 40—70.000 зол. 1/5 частина цієї квоти (8—14.000 зол.) витрачується на виховання і освіту до 20 років життя — тому, що ані дитина ані молодь (поза вимками у нашім селі) самостійно не працює, а родина або громада оплачує цю квоту. Удержання вихованців (сироти або підкинені) магістратом м. Львова в сирітськім захисті при Кадетській вул. коштувало: до кінця 1-шого року 1 зол. денно по році 1.10 зол., що разом за 18 літ дає квоту 6.300 зол.

Найбільша працездатність людини є в часі між 20—50 роком життя. У тім саме часі *повинна* здорова людина заробити повних 40—70.000 зол., щоби: 1) звернути кошти за своє виховання і освіту, 2) пережити цей час, 3) відложити на старість, коли не буде працездатною. До відложеного капіталу треба вчислити кошти на виховання дітей, обезпечення від нездатности до праці, на дожиття і т. п. а це дає 1/7 частину цілого життєвого заробітку, себто 6—10.000 зол. на голову.

З цього коротенького та дуже побіжного обчислення видно, що дитина або доросла людина, яка захворіє або помре приносить не тільки рідні, але також громаді страти тому, що: 1) не може звертати свого довгу до рідні або громадянства, які недопрацьовану частину вложених коштів самі мусять покрити. 2) Хвора людина обтяжує інших коштами опіки та її лікування.

Кошти лікування та опіки величезні. І так на поборювання туберкульози видають поодинокі держави: Норвегія до війни 220.000 корон, Німеччина вибудувала шпиталів та санаторій за 220 міліонів марок, а удержання там хворих коштує 19 міліонів м. річно, Англія в 1923 році видала 2 і пів міліона фунт. шт., Данія 5 міліонів фр., Польща 1923-30 р. 1,050.000 зол. і т. д. Ось ті вичислені кошти насвітлюють економічно-суспільну вартість здоровля людини. Тому то звернули народи увагу на те, що чим менше здорових людей у даним народі чи даній державі, тим більша там біднота, тим суспільність бідніша, а держава слабша.

Це одна сторона медалі. Здоровля людини це якість громадянина. (Продовження буде).

ковський, син Петра і Теклі, літ 23, родом з Вікна, студ. прав львівського університету, 2) Теодор Папас, син Юрка і Ксені, ур. і зам. в Лежанівці, літ 22, бувший гімн. учень, 3) Павло Сталник, син Івана і Марії, уродж. і зам. в Теклівці, літ 22, рільник, 4) Йосафат Добривода, син Гринька і Явдохи, ур. і зам. в Паївці, літ 28, рільник, 5) Олекса Метельський, син Теодора і Софії, ур. і зам. у Вікні (засуджений дня 27. квітня ц. р. наглим судом в Тернополі за намагане убивство Вас. Затирки на кару смерти і помилуваний на досмертну вязницю) — тепер в тернопільській тюрмі, літ 21, рільник, 6) Йосиф Тильчак, син Теодора і Теклі, ур. і зам. у Вікні, літ 23, рільник, (був перед наглим судом), 7) Гаврило Метельський, син Данила і Анастазії, ур. і зам. у Вікні, літ 40, жонатий, рільник, (був також перед наглим судом), 8) Микола Бровчук, син Харитона і Марії, ур. і зам. в Товстім, літ 27, рільник, 9) Олекса Фік, син Теодора і Ґлікерії, ур. і зам. у Вікні, літ 27, рільник, 10) Йосиф Шуст, син Івана і Домки, ур. і зам. у Вікні, літ 24, жонатий, рільник, 11) Михайло Неадропа, син Василя і Марії, ур. і зам. в Глібові, літ 21, колодій, 12) Дмитро Намака, син Івана і Катерини, ур. і зам. у Глібові, літ 23, рільник, 13) Дмитро Когут, син Івана і Марії, ур. і зам. в Лежанівці, літ 23, жонатий, рільник, 14) Олександер Ґудз, син Теодора і Катерини, ур. і зам. в Лежанівці, літ 21, жонатий, рільник, всі у слідчій вязниці в Тернополі і остаючі на свободі: 15) Йосиф Кравчук, син Павла і Насті, ур. і зам. в Саджавках, літ 23, кравець та 16) Микола Кушнір, син Миколи і Марії, ур. і зам. в Товстім, літ 23, кравець. Всі обвинувачені походять зі скалатського повіту і є селянського походження.

Обвинувачені від 1) до 14) включно відповідають на осн. акту обвинувачення за злочин зі статті 97 § 1 карного кодексу (державна зрада через порозуміння з особами, що стремлять до відорвання частини території від польської держави — себто тут приналежність до ОУН), крім цього обвинувачені Олекса Метельський, Йосиф Тильчак, Олекса Фік, Йосиф Шуст, Михайло Неадропа і Дмитро Намака відповідають за злочин проти публичного порядку зі статті 154 § 2 кодексу карного (розповсюднювання згаданих вище летючок ОУН), врешті обвинувачені Йосиф Тильчак і Гаврило Метельський за злочин співвини в намаганому убивстві Василя Затирки з §§ 5, 8, 134. та 135 уст. 3) австр карного закону.

Акт обвинувачення обіймає 21 аркушевих сторінок битого машинового письма, його змісту не можемо оглас подати з карно-процесових причин перед відчитанням цього акту на головній розправі. Вона мала би відбутися з початком грудня ц. р. перед тернопільською лавою присяглих. По всякій правдоподібности, а навіть певности ця розправа відбудеться у Львові перед львівською лавою присяглих найскорше з кінцем січня або в лютім 1933 р., тому, що тернопільський прокуратор Музика поставив внесок до Найвищого Суду, по думці статті 38 кодексу карної процедури, на делеґацію львівського окружного суду для переведення повищої розправи. Зрештою так діється все і за два останї роки з правила делеґується львівський окружний суд для тернопільських справ, що мають український політичний підклад.

—н—н.

—o—

Шкільний плєбісцит.

Випадок конфіскати поліцією шкільних деклярацій у львівському повіті.

Батьки дітей у шкільному віці української народности села **Горбачів** виповнили шкільні деклярації з домаганням української мови навчання в народній школі в Горбачах. У гром. канцелярії батьки попідписували шк. деклярації і жадали, щоби начальник громади ті підписи потвердив. Начальник громади **Гринько Лазарук** не хотів потверджувати тих підписів зараз, але казав оставити їх у себе, а він пізніше потвердить всі нараз.

Дня 2. грудня 1932 р. батьки дітей Іван Гладкий і Семен Тригуб зажадали у начальника громади звороту шкільних деклярацій з потвердженими підписами, але начальник громади заявив, що **командант постерунку поліції з Черкасів Лямішовський сконфіскував усі шкільні деклярації.**

Проти того безправства **внесли батьки жалобу до львівського староства.** У висліді тої жалоби **постерунок поліції звернув безправно сконфісковані шкільні деклярації,** а крім того **староста телефонічно приказав начальникові громади потверджувати власноручність підписів на шкільних деклярацях.** Начальник громади п. **Гринько Лазарук** потвердив всі підписи на шкільних деклярацях, а навіть сам виповнив і підписав шкільну деклярацію за своїх двоє дітей Марію і Василя.

ГЛУПОТА ЧИ ЗЛОБА?

Війти страшать більшими податками!

Деякі війти — не знати, чи з власного почину, чи з чиєїсь намови — не хочуть потверджувати підписів батьків на шкільних деклярацях і страшать громадян, що з тої причини будуть платити більші податки. Так робить між іншими війт Бабій в Красилівцях коло Отинії. Очевидно на такі провокаційні заяви батьки не повинні звертати уваги, бо шкільний плебісцит не має нічого спільного з податками. Отже не лятися ані застрашити ані піддурити ніяким темним духам, але використати закон і громадно вносити шкільні деклярації з домаганням української мови навчання всюди, де є тепер польська чи утраквістична школа. А проти таких війтів, як у Красилівцях, вносити — очевидно — жалоби та інформувати пресу і Правну Пораду при Головній Управі „Р. Ш." у Львові, Ринок 10.

ШКІЛЬНИЙ ПЛЄБІСЦИТ НА ВОЛИНІ.

Оснувався Український Плебісцитовий Шкільний Комітет з осідком **у Рівному, вул. Галлера ч. 33 для Рівенщини** і сусідніх повітів. Комітет уділяє правних порад, інформує у справі переведення шкільного плебісциту, роздїляє шкільні деклярації і поучення, як переводити шкільний плебісцит за українською школою. Цей Комітет видав також горячий поклик до українського громадянства Волині, щоби не занедбувало своїх обовязків, але використало закон і в кожній українській громаді, де є польська або утраквістична школа, перевело шкільний плебісцит за українською школою.

Волинські війти не хочуть потверджувати підписів на шкільних деклярацієх.

Ми доносили, що в Дубенщині сільські солтиси не хочуть потверджувати підписів на шкільних деклярацїях і кажуть батькам іти з тими деклярацїями аж до волости (до ґміни). А в сарненському повіті саміж війти не хочуть потверджувати підписів.

І так дня 28. листопада ц. р. 18 селян села Тутович пішло зі шкільними деклярацїями до волости (ґміни) Антонівки і в громадськім уряді жадали потвердження підписів на шкільних деклярацїях. Одначе війт Чернацький заявив просто, що не хоче потверджувати підписів.

Від покривджених вніс громадянин Іван Ярута з Тутович жалобу до Міністерства Внутрішніх Справ та до Волинського Воєводи, а відпис переслав до Правної Оборони при Головній Управі „Рідної Школи" у Львові, Ринок 10 та до Української Парляментарної Репрезентації у Варшаві.

Так повинні робити батьки кожного села, якщо якийсь солтис чи війт не схоче потвердити на шкільній деклярації підпису. Твердо й непохитно домагатися української школи для українських дітей — це обовязок кожного українського батька й української матері!

На поміч українським інвалідам.

Цього року УКТОДІ одержало від трьох сх.-галицьких воєвідств дозволи на переведення публичних збірок у хосен інвалідів бувш. Української Армії. Збірки будуть переведені у днях 11, 12 і 13. грудня ц. р. на збіркові листи по місцевостях львівського, станиславівського і тернопільського воєвідства, та до замкнених пушок у дні 11. грудня 1932 р. у містах.

Пригадуючи ці збіркові дні українському громадянству у краю, прохаємо всіх піти з жертвенною матеріяльною поміччю нашим інвалідам. Від 1929 року не мало УКТОДІ змоги переводити публичні збірки і тому слід нашому громадянству використати цьогорічний дозвіл на збірку, бо тепер зібрані фонди мусять вистати інвалідам на цілий рік.

Понад 1.000 інвалідів жде терпеливо на допомогу громадянства! На місячні ренти інвалідам, на лікування ран, на протези і т. д. потребує Українське Т-во Допомоги Інвалідам у Львові 11.000 золотих місячно.

Тільки при загальній жертвенности громадянства зможе УКТОДІ і дальше скромно забезпечити українських інвалідів у тій мірі, як дотепер.

У днях 11. до 13. грудня 1932 р. жертвуйте всі на українських інвалідів!

Головна Рада
Українського Т-ва Допомоги Інвалідам
у Львові, Руська 3/II.

Віче проти львівськ. подій.

Кореспондент „Курера Варшавского" з Парижа повідомляє, що французькі товариства боротьби з антисемітизмом приготовляють у Парижі велике віче з протестом проти недавніх подій у Львові. На вічу буде промовляти м. ін. рабін з Парижа.

Хто не платить за часопис, підриває рідну пресу.

Не будуть видалювати студентів-чужинців без розбору.

НЮ-ЙОРК, 11. листопада. (Вл. кор.) Перед кількома днями секретар внутрішніх справ у Вашингтоні видав розпорядок, щоби депортувати з Америки всіх чужинців студентів, які вчаться у школах в Америці і заробляють на своє удержання. За причину подав секретар те, що чужинні студенти забирають хліб американським студентам і взагалі робітникам. Проти цього дуже обурилися студенти університету Колюмбія і запротестували проти такого розпорядку. Тимчасом переведено дослід над тим, скільки на ділі працюють чужинні студенти для вдержання життя поза шкільними годинами. Показується, що на 6.000 чужинних студентів, які вчаться в Америці, є ледви десять таких, що заробляють на своє життя поза шкільними годинами. Це виявилося в часі переслухання на Еллис Айленд перед іміґраційними урядовцями одного студента, якого боронив адвокат. Після переслухання заступник міністра праці, В. В. Гасбенд, виделеґований на Елліс Айленд, заявив, що не буде загальної депортації студентів, але будуть розбирати окремо кожний випадок який прийде під рішення влади.

Більшовики засуджені на упадок.

НЮ-ЙОРК, 14. листопада. (Вл. кор.) Павля Леклер, американська письменниця, що приїхала щойно з СРСР, після тримісячного побуту там-же, каже, що ціла комуністична система засуджена на неминучий упадок. Вона каже, що сама вона є „сальоновою соціялісткою" і поїхала до СРСР., щоби власними очима переконатися, чи те, що більшовицькі комісарі розголошують у світі, є правдиве. Але на ділі переконалася що все є облудою. Вона вернулася із ворожим настроєм до більшовицького режіму. Каже, що населення цілковито втратило довіря до влади і її упадок — це лише питання часу. Те, що провідники туристичного урядового „Інтуриста" хочуть штучно закрити правдивий стан перед чужинцями, може вдаватися лише до деякої міри. Інтеліґентний подорожний все таки за якийсь час може завважати, що теперішне положення в СРСР. розпучливе.

—o—

З еміґраційних справ.

УМОВИНИ ПОСЕЛЕННЯ НА АРҐЕНТИНСЬКІЙ КОЛЬОНІЇ В КОРДОВІ.

Арґентина є поділена на провінції, що мають широку самоуправу. Провінція Кордоба лежить у середині північної частини Арґентини та межує на заході з Кордилієрами. Її поверхня 168.151 км², значить, мало що менше, як половина Польщі. При такім густім населенню як у нас, могла би вона числити 15 міліонів населення, а в дійсності має його лише 1,050.000 себто ледви 6 людей на 1 км².

На сході та в центрі Кордоби є степи, де часто падуть дощі. У тій частині розвинулося хліборобство і там є густіше населення. Там теж лежить столиця провінції. На півночі багаті залежа соли та солоні озера; південь займають степи, а на заході високі гори.

Підсоння тепле, здорове. В літі опеки, які злагіднюють холодні подуви з гір. Зими в нашому розумінню нема. Зима тамошня подобає на нашу весну і нічим не похожа на середньоевропейську зиму, багату на сніги та морози. На сході та в центрі падуть сильні дощі.

Більших рік нема. Ліси займають одну четвертину всієї країни. Головне заняття людей це хліборобство та годівля. Головно сіють пшеницю, люцерну, кукурудзу; багато овочевих дерев та городовини. Велике багацтво становить рогата худоба, коні, вівці, свині та кози. Столицею провінції є місто тої самої назви Кордоба, дещо менша від Львова. Корабельна карта до Кордоби коштує 75 дол. від особи понад 10 років

ВАЖНЕ ДЛЯ ТИХ, ЩО МАЮТЬ БРАЗИЛІЙСЬКІ ВІЗВАННЯ.

Поіменні бразилійські візвання мають бути засвідчені найближчим польським консулятом у Бразилії, або консулят має видати т. зв. польську карту візвання, бо інакше еміґрант не дістане безплатного заграничного пашпорту.

У СПРАВІ ВИЇЗДУ ЖІНОК АМЕРИКАНСЬКИХ ГРОМАДЯН.

Американські громадяни, що в часі побуту у Польщі поженилися з польськими громадянками і хотять жінку спровадити до Злучених Держав П. Ам., мусять крім цертифікату, що дозволяє видати жінці візу (у Вашінґтоні) прислати до американського консуляту у Варшаві акт смерти першої жінки або розводовий документ. Хто жонатий уперше —має великі трудноші.

За всякими інформаціями звертатися до Еміґраційного Дому у Львові, вул. Вишпавськиx ч. 5.

Виїзд Пілсудського до Італії

Марш. Пілсудський має виїхати цієї зими на довший відпочинок до Італії, де відвідає м. Мусолінія.

БЕРЕСТЕЙСЬКИЙ ПРОЦЕС.

З Варшави повідомляють, що речинець апеляційної скарги в справі Берестя визначили на 14. лютого 1933.

ДРУГА НОТА ПОЛЬЩІ ДО ЗЛ. ДЕРЖАВ.

Польський уряд вислав другу ноту до уряду Злуч. Держав. В ноті польський уряд займає таке саме становище, як і в першій ноті та вказує на причини, які оправдують відложення сплатности рати, що припадає на 15. грудня ц. р. Крім того нота ставить пропозицію зревідувати умову з 1924 р. в справі способу сплати довгу.

МАРЕВО ТРЬОХ СМЕРТНИХ ПРИСУДІВ.
Кат у Львові та Чорткові.

У середу йшла весь день розправа проти бувш. сержанта-летуна В. Щурковського, радіотехніка Н. Вернера та представника фірми „Престо" М. Ланьцута. Всі вони обвинувачені у злочині шпіонажі в користь чужої держави. Розправа йде при зачинених дверях.

У четвер розправа не відбувалася з причини пат. свята.

До Чорткова замовили з Варшави ката. В пятницю має він виконати смертний присуд на непомилуваним убивнику гр. Баворовського, ордината копичинецьких дібр. У повороті з Чорткова кат задержиться у Львові, коли западуть смертні присуди в розправі за шпіонажу і коли президент держави не помилує засуджених.

ГІТЛЕРІВЦІ ПОБОРЮВАТИМУТЬ ШЛЯЙХЕРА.

БЕРЛІН, ПАТ. Гітлерівський „Ангріф" заявів, що гітлерівці поборюватимуть і далі Шляйхерів уряд, одначе не хочуть доводити до розвязання парляменту. Теперішній уряд повалять тоді, коли покажеться, що його наслідник буде відповідніший.

НОВИНКИ

— **Філія Союзу Українок** подає до відома, що Чайний Вечір, заповіджений на суботу 10. ц. м. у Народ. Гост. не відбудеться. 973 1—1

— **Розбудова „Нар. Торговлі".** Повідомляють нас, що львівська централя „Нар. Торговлі" зробила знову один крок вперед для своєї розбудови. І так на днях відчинила вона свій складкрамницю у Володимирі Волинськім, а з днем 1 ц. м. отворила ще одну, вже третю з черги свою крамницю у Луцьку, на передмісті Красне. Таким чином „Нар. Торговля" має нині на Волині 5 своїх складів-крамниць: 3 в Луцьку, 1 в місточку Олиці й 1 у Володимирі Волинськім.

— **Ревізії.** У вівторок 6. ц. м. відбулася в помешканні п-і Фрондзей при вул. Зеленій ч. 72 ревізія, яка тревала від год. 10.45 до год. 12.10 в ночі. Ревізію переводили три агенти, що були в товаристві одного постерункового; вони переглянули докладно бібліотеку сина й доньки п. Фрондзей і відійшли з нічим. При відході казали синові п. Фрондзей зголошуватися на поліції двічі в тижні.

— **Міністерство припинило конфіскату „Хвілі".** Були звістки у пресі, що у справі конфіскати „Хвілі", де була видрукована інтерпеляція жидівського кола про антисемітські виступи у Львові, інтервеніювали посли д-р Росмарін і д-р Ріттенштрайх. „Ілюстровани Курер Цодзєнни" спростовує інформацію кажучи, що конфіскату припинило само м-ство внутр. справ. Згадана інтерпеляція написана у дуже гострім тоні і критикує поведінку поліційних органів. Відомо, що інтерпеляції не підлягають, згідно з законом, конфіскаті.

— **Після 9-ої години шкільній молоді не вільно бути на вулиці.** У звязку з галабурдами на вулицях Львова львівський шк. куратор видав був розпорядок, що шкільна молодь львівської шкільної округи не може бути на вулиці після 6 год. вечором. Тепер Аг. „Всхуд" довідується, що з огляду на успокоєння куратор відкликав повищий розпорядок, зате кураторія повідомила всі школи, що в зимовім часі шкільна молодь не може бути на вулицях міста після 9. год. вечором. Після тієї години шкільна молодь може евентуально бути на вулицях лише в товаристві батьків.

— **Спис субльокаторів.** З Варшави повідомляють, що на днях видадуть розпорядок у справі вивішування в сінях камениць списів субльокаторів. Вивішуватимуть ті списи побіч списів головних льокаторів.

— **Ріжні вістки.** У більших грецьких містах поширився страйк транспортових робітників із Атен; до нього приєднались мельники, пекарі та текстильні робітники. — Французький кардинал Вердіє дозволив поставити у соборі в місті Шартр, куди їздять прочани, радіові голосники підчас Різдвяних богослужень, тоді всі зможуть чути відправи та проповіді. — Італійська рада міністрів під проводом Мусолінія призначила 1 міліярд 350 міл. лірів на працю для безробітних підчас зими; безробітні будуть заняті при публичних роботах. — Університет у Гіссен святкував століття винаходу хеміка Лібіга, що придумав хльороформ. — У північній Африці між Бенгасі і Тобрук згинула славна італійська летунка Габі Анджеліні. — В Еспанії настали морози зі сніговіями; у деяких місцях повені; у горах появились громади вовків. — Колишній італійський боксер Ерміньо Спалля написав песу на три дії і його дебют мав великий успіх. — До Сени вскочила визначна молода драматична артистка державного паризького театру Марселя Роме; вона мала 29 літ, але надто вчасно почала заживати опій і морфій.

— **Важний винахід.** Японець Нономура, що постійно мешкає у Льос Анджельос, придумав новий рятунковий пояс, що забезпечує пасажирів перед корабельною катастрофою. Новина в тому, що пояс не тільки дає змогу втриматись на поверхні води, але ще й плавати, наче на малім човні, 3 км. на годину.

— **Смерть французького драматурга.** Помер визначний французький драматург Евген Бріє у 74 р. життя у Ніцці. Його песи ставлять різкі суспільні тези, гостро критикують ріжні хиби суспільного ладу та бориться з пересудами. Деякі із них викликували сильний протест у деякої частини публики і попадали у конфлікт із цензурою. Найбільше відомі „Бляншет", „Утеча", „Червона тога", „Заступниці", „Збиті зі шляху", „Материнство", „Сузанна", „Самотна жінка", „Три доньки пана Дюпон", „Француженка", „Американці серед нас".

— **Критикує американців.** Професор умових недуг в пенсильванійському університеті в Філяделфії, д-р Чарльз В. Бер, сказав, що американці мягкі, настроєві і податливі. — Америка сьогодні має увесь упадок старинного Риму, тільки без його слави. — Сіра людина в Америці нездарна і неспосібна і з умового погляду Америка підпадає через те, що наші доми і наші школи занедбують виховання характеру. — Наше горе, що ми мягкі і податливі. Ми не маємо Айнштайнів. Ми ніколи не видали із себе Шекспіра. Чому? — Ми розтрачуємо міліони на глупі забаганки. Ми радше витрачуємо міліони на мармурові палати для шкіл, аніж мали би дати більші платні учителям. — Теперішні часи по правді не такі тяжкі. А оздоровлення може прийти через виховання характерів. Проф. Бер це старий педагоґ. Йому саме минуло 71 літ і з тієї нагоди сказав свою думку про земляків для преси.

— **З життя письменника-окультиста.** До звістки про смерть відомого німецького письменника Майрінка варт подати кілька даних про його життя та особу. Він уродився 1868 р. у Відні. Головні його твори оповідання: „Гарячий вояка", „Орхідеї", „Кабінет воскових фігур", „Лялики", повісті: „Голем", „Зелене обличча", „Вальпургійська ніч", „Білий домініканець", „Янгол із західного вікна". Майрінк названий німецьким Едгаром По не видумував своїх історій, а переживав їх. Його життя непересічне. Він був незаконною дитиною, з батька віртемберського міністра і баварської акторки, з королівського театру. Майрінк скінчив торговельну академію у Празі і був 13 літ банкиром. Коли він випадково зацікавився окультизмом, присвятив цим студіям усе життя: був учнем англійської теософки Анни Безант, переходив школу йогів, робив експерименти з сотнями медіїв. Сам він зазнав на собі більшості описуваних явищ у своїх повістях „матеріялізації", візії, тощо. Останні роки свого життя провів він на садибі над Штарнберським озером, де 12 годин на добу присвячував вправам, приписаним йогами. Колись звеличник Прусії під кінець життя заявляв він голосно, що найбільшими ворогами культури вважає мілітаризм та насильство втілене в ідеалах пересічного пруського „бірґера".

— **Доходи з французьких музеїв.** Париська преса приносить статистику доходів із найбільших музеїв і палат у Франції. Музей Люврy за останній рік приніс міліон доходу за самі вступи, Версай 600.000, Мон Сен-Мішель 563.000, Пантеон 422.000, музей у Фонтенебльо 253.000, оба Тріянони разом 273.000. У цю суму не враховааний дохід із продажі мистецьких репродукцій і листівок, які публика купує масово у цих музеях.

— **З американських дивоглядів.** У стейті Оклягома залізничі урядовці запримітили поїзд, що, не зупиняючись мчав уперед, порожній. Здивовані вивідали вони телеграфічно, що це втікає вкрадений поїзд і повідомили про це дальші стації. За поїздом погнали авта. Коли почали обстрілювати паровіз, виявилось, що на ньому їхав індіянин, який украв поїзд. Куди він їхав і кому хотів його продати? невідомо.

— **Бернард Шов поїхав до Палестини.** З Льондону повідомляють, що Бернард Шов виїхав до Палестини. Перед самим виїздом вийшла друком його нова книжка „Пригоди муринки, що шукає Бога". Книжка, як зачувати, викликала великий відрух серед англійської інтелігенції, бо яскравістю протирелігійних тез перевищає все, що досі на цю тему написав Шов.

— **Віденські кінові фабрики.** Відень пробує вдержати суперництво із Берліном у продукції фільм. З тією метою заснували там дві великі кінові студії для вибору фільм у німецькій і французькій мові одночасно.

— **Примусові пасажири.** Пароплав „Бремен" привіз з Америки до Шербурга сімох американських фільмових артистів, які поневолі приїхали до Европи. Вони ввійшли на корабель, щоби попрощатись із жінкою одного кінового директора і не запримітили, як корабель відїхав. Подорожні не мають пашпортів і не можуть висісти на беріг.

— **Так би у нас!** Один театрик у Льондоні ввів у себе таку рекляму: Слухачі після II-ої дії песи можуть підійти до каси і заявити, що не хотять сидіти до кінця вистави, бо песа їм не до вподоби. Тоді вони дістануть назад гроші за білет.

— **Сліпі машиністки.** Англійський інститут опіки сліпими відчинив у Льондоні бюро, де вчать писати на машинках виключно молоді сліпі дівчата. Є там і бібліотека з книжками для сліпих і музичними партитурами системи Брайля приблизно 800.000 томів.

— **Загальні Збори** Правничої Громади, Секції Т-ва Прихильників Освіти у Львові, відбудуться в неділю, 11. грудня ц. р. в год. 9 передпол. у харчівні Акад. Дому.

— **З Т-ва „Молода Громада".** Заповіджене на суботу 10. грудня ц. р. докінчення Загального Збору Т-ва „Молода Громада" не відбудеться з причин незалежних від Виділу. Про речинець докінчення Заг. Збору повідомимо членів окремо оголошенням у пресі й обіжником. — **Виділ Т-ва „Молода Громада".**

— **Інж. Гриць і Ольга зі Сьвірських Василишини** зложили замісць повідомлення про своє вінчання 50 зол. на Українське Технічне Т-во, за що Рада Т-ва висловлює щиру подяку.

З кіна.

КІНО „АПОЛЬО“: „*БАНДА БУБУЛЯ*“.

Жорж Мільтон відомий нам уже з фільми „Король бульварів“; він має прекомічну стать, [illegible]ві, інтелігентні очі, виразисту міміку і голос. І цим разом, як у попередніх фільмах, грає він напів хитрого, напів наївного пронозу, що всюди влізе і в кожній ситуації дасть собі раду, хоча... при найменшій перепоні стрілить дурницю і попадеться. Інтрига в цій фільмі дотепно-замотана, пісоньки Мільтона веселі, жаль тільки, що дуже слабо і дуже мало перекладені.

Дописи.

СТРИЙ.

„Рідна Школа“ в Стрию перевела на днях анкету у справі українського шкільництва в місті і в повіті. Голова о. Височанський Роман представив стан Повітового Кружка і його діяльність. В повіті основано дотепер 48 Кружків. Ще лише 3 села не мають своїх Кружків „Р. Ш.“. Поіадок переведено 118. Всюди слідно важкі змагання через брак грошей. Зубожіле селянство лише з трудом може піддержувати діяльність поодиноких Кружків. Обговорено також справу шкільного плебісциту і вибрано повітовий комітет, зложений з 11 незалежних осіб. Цей комітет має подбати про зорганізування місцевих комітетів по селах. У самім Стрию, що має до 30 проц. українського населення (8.456 осіб), має бути переведений плебісцит з окремою запопадливістю. У виконанні цієї ухвали розпочався плебісцитовий рух серед українських родичів у Стрию. Та президія магістрату пробувала спинити цю акцію відмовою леґалізації підписів на деклараціях родичів. Щойно інтервенція представників українських організацій під проводом інсп. Соколовського викликала поучення магістрату старостою про обовязки бурмістра підчас плебісциту. — Наприкінці слід згадати про діточу забаву, уладжену „Рідною Школою“ для малих, а навіть і „старших“ дітей. Програма забави була цікава, тому вдоволила і учасників і управу „Рідної Школи“.

—o—

СПОРТ.

АНГЛІЯ — АВСТРІЯ 4:3 (2:0).

ЛЬОНДОН, 7. XII. Атракційні міжнародні змагання Англії й Австрії закінчилися, як ми вже подали в попередньому числі, незамітною перемогою Англії, яка цим способом неначе залишилася надальше першою в европейському копаному мячі. Репрезентація Англії, яка, щоправда, мала більше даних до перемоги, як дружина Австрії (своє грище, публика й розмокле грище, на якім англійці при своїй пів-високій системі гри чуються багато ліпше, як грачі континенту), була у цих змаганнях дійсно ліпша від дружини віденців, головно у швидкости, зігранні та стріловій децизії. Найкраще у місцевих списалися ветерани Джек і Вокер, а в гостей поміч з Навшом на чолі. В першій половині добуває Англія двоє воріт, підчас коли напад Австрії (Фоґль, Сінделяр і Ґшвайдль) znівечив багато догідних позицій. По перерві часто до голосу доходять віденці, які добувають троє воріт зі стрілів Цішка, Сінделяра і Шаля, одначе всетаки не вспіли вирівняти з причини доброї дефензивної тактики англійців. Суддював бельгієць Лянґенус.

Репрезентація Австрії, хоча ці змагання програла, гідно і майже рівнорядно боролася з клясичною країною копаного мяча, виказуючи, що дальше є найліпша на континенті й одинока, яка як не тепер, то напевно в найближчому майбутньому, зуміє видерти з рук англійців першенство.

ШКІЛЬНИЙ ПЛЕБІСЦИТ за українською мовою навчання переводити безумовно в усіх українських громадах, де є польські й утраквістичні школи!

Нові книжки й журнали.

КНИЖКИ.

Денис Лукіянович: **ЗА НОВУ ШКОЛУ.** Ст. 16. Львів, 1932 р.

ЖУРНАЛИ.

ЖИТТЯ І ЗНАННЯ, ілюстрований популярно-науковий журнал Товариства „Просвіта“. Рік V. Ч. 15 (63). Зміст: І. Брик: „Свято Просвіти“. — В. Дорошенко: Богдан Лепкий. — М. Возняк: Призабута могила. — Температура по містах. — В. Барагура: На передодні св. Андрія. — Ф. Коковський: Ліхтарні померших. — І. Крипякевич: З історії Жовкви. — Кількість уродин на землі. — М. Андрусяк: Галицько-український часопис у 1848 р. — І. С.: Враження з побуту в Льондоні. — К. Коберський: Картелі — язва сучасного господарства. — О. Фацієвич: Як деякі ростини забезпечують свій рід. — Ю. Дорош: Фотографія як важний засіб науки. — Ф. Коковський: Позичка і порука. — Н. Королева: Присяга. — Історія „Просвіти“. — Вісті з „Просвіти“.

БІРЖА.

ГРОШІ.

Доляр у приватних оборотах 8.92.

Біржа варшавська.

4 проц. поз. інвестиційна 98.25, 4 проц. поз. інвест. серійна 105, 5 проц. поз. конверсійна 41, 6 проц. поз. долярова 57, 57.50, 57.75, 4 проц. поз. долярова 51.85, 51.80 51.90, 7 проц. поз. стабіл. 54.25, 54.12, 54.75, 54.88.

Валюти і девізи.

Бельгія 123.75, 124.06, 123.44, Данціг 173.25, 173.6, 172.82, Голяндія 358.80, 359.70, 357.90, Льондон 28.65—70 28.53, Ню Йорк кабель 8.92,9, 8.94.9, 8.90, Париж 34.86, 34.95, 34.77, Швайцарія 171.70, 172.13, 171.27, Італія 45.52—55, 45.25, 45.31.

Акції.

Банк Польський 87.75, 87.50.

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Великий Міський Театр.

Пятниця, 9. XII. год. 7.30 веч. „Занадто правдиве, щоби було добре“ (Абон. 3. Ціни найнижчі).

Субота, 10. XII. год. 7.30 веч. „Бездомний лікар“ (Абон. 1. Ціни найнижчі).

Неділя, 11. XI. год. 3.15 попол. Опера.

Неділя, 11. XII. год. 7.30 веч. „Занадто правдиве, щоби було добре“. (Ціни знижені).

Театр Ріжнородностей.

Пятниця, 9. XII. год. 7.30 веч. „Цілунок перед зеркалом“ (Абон. 3. Ціни найнижчі від 60 сот. до зол. 3.50).

Субота, 10. XII. год. 7.30 веч. Премієра „Роскіш чесности“ Піранделля (Абон. 4).

Неділя, 11. XII. год. 3.30 попол. „Цілунок перед зеркалом“ (Абон. 3. Ціни найнижчі).

Неділя, 11. XII. год. 7.30 веч. „Роскіш чесности“ (Абон. 4).

Кіна.

АДРІЯ: Пат і Паташон і Льорель і Гарді.

АПОЛЬО: „Банда Бубуля“.

АТЛЯНТІК: „Пісня ночі“.

КАСІНО: „Арсен Люпін — джентельмен-вломник“.

КОЛЬОСЕЙ: „Гра за мущину“ і ревія: „До побачення, до побачення“.

КОПЕРНИК: „Під фальшивим прапором“.

МАРУСЕНЬКА: „Під фальшивим прапором“.

МІРАЖ: „Любка з Таїті“ та Льорель і Гарді.

ОАЗА: „Спізнений романс“ і ревія.

ПАЛЯС: „100 метрів кохання“.

ПАН: „Побідник“.

ПАСАЖ: „Буфальо-Біл“ і додатки.

ПРОМІНЬ: „Домагаюся розводу“ й ревія.

СТИЛЕВЕ: „Облава Парижа“.

УТІХА: „В погоні за чорною маскою“ (Гарі Піль).

ХИМЕРА: „Шангай-Експрес (з Марлєною Дітріх).

Закордонне радіо.

Пятниця, 9. грудня 1932.

Братислава (278,8) 20.30 Мендельсонів концерт, 21.30 Шубертова симфонія з дур, **Міляно** (331,4) 20.45 Концерт, **Льондон** (356,3) 21.15 „Гондолієри“ оп. Сулівана, **Гельсінгфорс** (368,1) 17.25 Спів, Анні Себальом, 19.05 „Пепіна“ оп. Штольца, **Білгород** (430,4) 16.00 Пісні, **Рим** (441,2) 20.45 „Іль Дьяволо нель Кампаніле“ оп. Люальдія, **Прага** (488,6) 22.15 Сучасна музика, **Відень** (517,2) 11.30 Квартет, 16.40 Капели, **Будапешт** (550,5) 18.00 Солісти, 19.30 „Золото Райну“ оп. Ваґнера, **Харків** (937,3) 10.00, 12.15, 15.00, 16.35 Концерт, 19.00 Українська музика.

Субота, 10. грудня 1932.

Кенігсберг (217,1) „Дер Райзекамерад“ оп. Мозера на осн. Андерзена, **Ляйпціг** (389,6) 20.00 Веселий вечір, **Бреслав** (325) 11.30 Концерт, 20.00 Веселий вечір, 22.30 Музика, **Штрасбург** (345,2) 18.00 Концерт, **Білгород** (430,4) 20.30 Концерт, **Рим** (441,2) 13.00 Музика, **Відень** (517,2) 15.15 Спів, Йосифина Странски, 16.45 Студентські пісні, 19.40 Шляґери, 20.15 „Сіґурд Йорсальфар“ песа Берсона, **Будапешт** (550,5) 17.00 Циг. орхестра, 18.00 Сонати, 19.40 Вес. вечір, 20.45 Солісти, **Харків** (937,5) 10.00, 15.00, 19.00 Концерт, 11.00 Звуковики, 24.00 Танкова музика, **Давентрі** (1554,4) 22.50 Вечір Чайковського.

ЛЬВІВСЬКЕ РАДІО.

Пятниця, 9. грудня 1932.

11.40 Огляд преси, 11.58 Час, 12.10, 15.50 Ґрамофон, 13.20 Метерольоґ. комунікат, 15.15 Господарський комунікат, 15.35 Лекція англ. мови, 16.25 Для дітей „Як живуть і вчаться глухонімі“, 16.40 „Гроші та капіталізація“, 17.00 Орхестра, 18.00 Легка музика, 18.50 Драма з правдивої події, 19.05 Всячина, Ґрамофон, 19.30 Справи торговлі, 19.45, 22.45 Прес. рад. денник, 20.00 Обговорення симф. концерту, 20.15 Симф. концерт, 22.40 Спорт, 22.55 Комунікати, 23.00 Танк. музика.

Субота, 10. грудня 1932.

11.40 Огляд преси, 11.58 Час, 12.10, 16.00 Ґрамофон, 13.10 Метерольоґ. комунікат, 13.15 Шк. поранок, 15.15 Господар. комунікат, 15.25 Військові вістки, 15.35 „Веселі ляльки“, 16.47 Причини побіди більшовиків в 1917 р., 17.00, 17.30, Авд. для хорих, легка орхестра, 17.40 Відчит, 17.55 Театр. комунікат, 18.00 Жидівська музика, 18.55 Фільма здоганяє літературу, 19.30 На овиді, 19.45 Прес. рад. денник, 20.00 Легка музика, спортові вістки, 22.05 Шопенові твори, 22.40 На польському Поділлі, 22.55 Комунікати, 23.00 Танкова музика.

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло“. З друкарні Вид. Спілки „Діло“. Львів. Ринок 10